

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 4.9 / 2023

«IXTISOSLASHGAN JURNALLARNING PAYDO BO‘LISH ZARURATI»

Biybisara Jartibaeva

Nukus shahri Qoraqolpoq davlat universiteti 4-kurs talabasi

biybisarajartibaeva@gmail.com

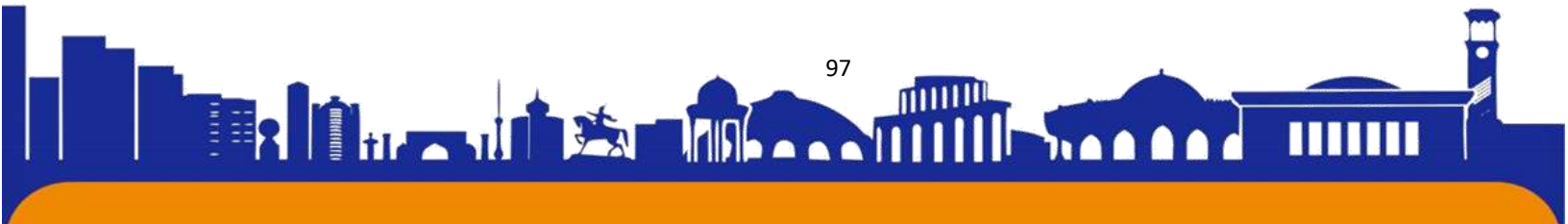
Annotatsiya: Jurnallar jurnalistikaning an’anaviy va zamonaviy omillarga tayanadi. Hozirgi milliy matbuotimizda nashr etilayotgan jurnallar o‘tmishdagi eng yaxshi an’analar asosida faoliyat yuritmoqda. Mazkur ilmiy maqolada jurnallarda ixtisoslashuv haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Jurnal, ixtisoslashuv, nashr, fikr shakllantirish, media mahsulot.

Jurnal jamoatchilik fikriga ta’sir etuvchi, uni ma’lum ijtimoiy tabaqalar, siyosiy partiyalar, tashkilotlar manfaatlaridan kelib chiqib shakllanuvchi, mohiyatan gazeta bilan yonma-yon turuvchi matbuotning turi hisoblanadi. “Jurnal” atamasi fransuzchadan kirib kelgan bo‘lib, “kundalik”, “gazeta” degan ma’nolarni angladi. Jurnal ommaning borliq haqidagi tasavvurlarining yanada o‘shishiga, jamiyatda ilm-fan, madaniyat va ma’rifatning taraqqiy etishiga, adabiyot va san’atning rivojlanishiga muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, kishilarga ma’naviy ozuqa ham beradi.

Har bir sohada ixtisoslashuv bo‘lgani singari, jurnallarda ham ixtisoslashuv bor. Avvalo “ixtisoslashuv” o‘ziga oydinlik kiritsak. O‘zbek tilining izohli lug‘atida: “ixtisoslashmoq – biror ixtisosga mansub bo‘lmoq; unga moslashmoq” deyiladi. Jurnallarning paydo bo‘lish tarixi kishilik jamiyatining rivojlanish tarixi, sivilizatsiyasining vujudga kelishi va boshqa ijtimoiy-siyosiy ehtiyojlar bilan bog‘liqdir. Fan va texnikaning o‘shishi, adabiyot va san’atning kamol topishi ham jurnallarning kelib chiqishida asosiy sabablardan biri bo‘lgan. Ilk jurnallar ilmiy, adabiy yo‘nalishlarga ixtisoslashganligi tarixiy manbalarda keltirilgan.

Yevropada bosmaxona hukmron bo‘lgandan so‘ng noshirchilik faoliyatida ham o‘zgarishlar olib keldi. Noshirlar tartibsiz ko‘rinishidagi nashrlar ko‘p vaqt va kuch talab qilishini anglab yetishadi. Auditoriya uchun qiziqarli bo‘lgan kontent tayyorlash borasida bosh qotirdilar. O‘quvchilar faqatgina yangilik bilan aldab bo‘lmaslini anglashadi. Hozirgi ko‘rinidagi jurnallar XVII asrda risolalar va almanaxlar shaklida paydo bo‘lgan. Jurnalchilik tarixi bevosita Fransiya davlati bilan bog‘liq. “Journal des savants” (“Olimlar jurnali”) deb nomlangan jurnalning birinchi soni 1965-yil 5-yanvarda Parijda 12-sahifadan iborat broshyura ko‘rinishidagi chop etiladi. Nashrda

ilm-fanning turli sohalari (anatomy, meteorology, mechanics) kashfiyotlar va ixtirolar, mashhur kishilarning o'y-fikrlari, farazlariga oid ilmiy maqolalari bosilgan.

Shuningdek, jurnal sonlarida adabiyot, falsafa, tabiiy fanlar sohasi bo'yicha Yevropaning turli nuqtalarida bosilgan kitoblar haqida ma'lumotlar ham berib borilgan. Buning natijasida qisqa muddat ichida boshqa mamlakatlarda ham jurnalga bo'lgan qiziqish uyg'onadi. Mazkur jurnal andozasida chet ellarda ilmiy jurnallar paydo bo'la boshlaydi. Xususan, o'sha yilning o'zida Londonda "Filosofikal tranzekshne of royyal sosyate" ("Qirollik jamiyatidagi falsafiy o'zgarishlar") nomli ilmiy jurnal nashr etiladi. Ushbu jurnal ham Fransiyada chop etilayotgan jurnal singari kitoblarga sharhlar bergan. Keyinchalik Italiya, Germaniya, Ispaniya, AQSH, Vengriya, Rossiya singari davlatlarga ham jurnallar kirib boradi.

XVII asrda Germaniyada, asosan Mayn daryosi bo'yidagi Frankfurtda jurnallar nashr etila boshlagan. "Akta publika" (1621), "Teatrum ayropem" (1634-1635), "Diarium ayropeum" (1659-1681) kabi jurnallar hozirgi tarixiy-siyosiy jurnallar ajdodlari edi. Jurnalchilik XIX asrning 2-yarmida jadal rivojlandi. Bu davrda jurnal targ'ibotining usul va vositalarida ham katta o'zgarishlar yuz berdi. Jurnallar adadi uzluksiz o'sib bordi. XIX oxiri va XX boshlarida jurnallarning asosiy turlari shakllandi, rasmi-bezakli ommabop nashrlar yetakchi o'rin egallay boshladi.

Yaponiyada ilk jurnallar ilm-fanga ixtisoslashgan bo'lib, "Meykoru dzassi" deb nomlangan jurnal 1883-yilda nashr qilingan. Oradan to'rt yil o'tib, o'quvchilar qo'liga satirik jurnallar ham yetib boradi. "Marumaru simbun" nomli jurnal ana shular jumlasidandir. 1920-yillarga kelib mamlakatda ommabop jurnallar ham nashr qilinadi.

Bu davrga kelib noshirlar ancha taraqqiy etgan bo'lib, jurnallar nafaqat mazmun jihatidan, balki dizayn jihatidan ham o'zgardi. Jurnal sahifalari beriladigan turli materiallar rangli suratlar bilan bezatildi. Turkistonda ilk jurnallar XX asr boshlarida paydo bo'lgan. Shulardan birinchisi 1913-yilda Samarqandda dunyo yuzini ko'rgan "Oyina" jurnalidir. Jurnalga Turkiston farzandi, taraqqiyparvar jadidchilik harakatining atoqli namoyondasi Mahmudxo'ja Behbudiy asos solgan va o'zi muharrirlik qilgan. Nashrning nomlanishi muqovada - arab, o'zbek, fors va rus tillarida yozib qo'yildi: "Mir'ot" - "Ko'zgu" - "Zerkalo" - "Oyina". Jurnalga maqolalari o'zbek va tojik tillarida yozilgan. Ushbu jurnal turkiy tildagi ilk ixtisoslashgan ijtimoiy, adabiy, ilmiy nashr sanalgan. O'sha davrda nega ixtisoslashuv zaruriyati tug'ilgan, degan savol tug'iladi. "Oyina" jurnali ommaga ilm-ma'rifat, taraqqiyot g'oyalarini keng yoyishga,

o'sha davrdagi qoloqlik va jaholatga qarshi kurashishda, tarixi va til-adabiyot masalalari, dunyo ahvoliga doir qiziqarli maqolalar, bahslar yoritishda bir vosita vazifasini o'tadi. Jurnalda ijtimoiy, iqtisodiy, jug'rofiy, adabiy materiallar bosilgan.

Jurnal o'zbek va fors tillarida chop etilgan. Ziyo Saidning aytishicha, ushbu jurnal Turkiston va Buxorodan tashqari, Kavkaz, Tatariston, Eron, Afg'oniston, Hindiston va Turkiyaga tarqatilar edi. Abdulla Avlodiy jurnalga: "Jurnallarning eng birinchisi va yaxshisi..." deya ta'rif bergan.

1917-yil oktyabr o'zgarishidan so'ng O'zbekistonda "Inqilob", "Yer yuzi", "Mushtum" va boshqa ko'plab jurnallar nashr etildi. Keyinchalik "Sharq yulduzi", "Yoshlik", "Guliston" kabi jurnallar chiqarildi. Bu jurnallar ommaga ilm-fan, adabiyot-san'at targ'ib etishda xizmat qildilar. Shu bilan birgalikda, sovet davri jurnallari kommunistik yakka mafkura ta'sirida ish ko'rdilar.

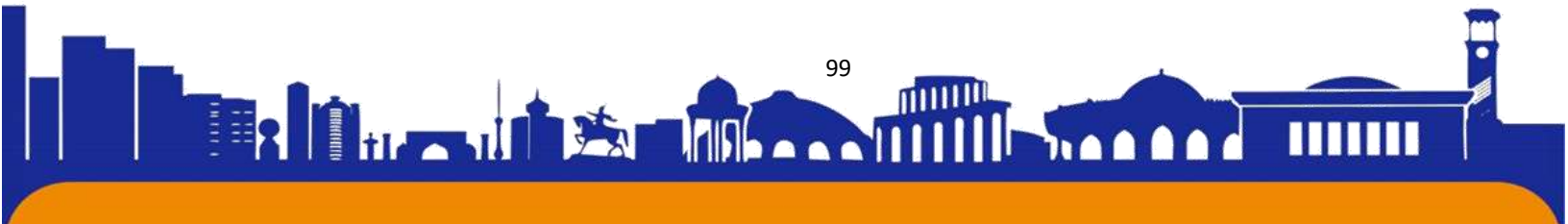
Prezident Sh.Mirziyoyev davr haqida fikr yuritar ekan: "...o'tgan asrning boshlarida yurtparvar, millatparvar bobolarimiz "jadidchilik", ya'ni, yangilanish va erkinlik, adolat va tenglik, ilm-ma'rifat va milliy o'zlikni anglash g'oyalarini bayroq qilib, kurash maydoniga mardona chiqqanlarini barchamiz yaxshi bilamiz. Bu ulug' zotlarning maqsadi – jaholat va qoloqlik girdobida qolib kelayotgan Turkiston xalqini dunyoviy ilm-fan, ilg'or kasb-hunarlar bilan qurollantirib, umumbashariy rivojlanish yo'liga olib chiqishdan iborat edi.

Jurnalistikada fikrni shakllantirish OAVning asosiy vazifasi — jamoatchilik ongiga ta'sir etish va uni shakllantirishdan keyin ikkinchi o'rinda turadi. Shunday qilib, zamonaviy jurnalistikaning bosh vazifasi odamlarda fuqarolik jamiyati talablariga javob beradigan, jamiyatni demokratlashtirish va bozor iqtisodiyoti munosabatlari talablaridan kelib chiqadigan ijtimoiy-psixologik sifatlar, qarashlar va ishonchni shakllantirishdan iboratdir.

Jurnalni media mahsulot sifatida olib qaraganda u ma'lum bir auditoriyaga mo'ljallanadi. Auditoriyaning qiziqishiga qarab o'zining ixtisoslashuvini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdulla Avloniy. Burung'i o'zbek vaqtlari matbuotining tarixi // "Turkiston", 1924-yil 24-iyun
2. Abdirashidov Z., Egamqulova N. Mahmudxo'ja Behbudiy va uning "Oyina" jurnali. – T.: Muharrir nashriyoti, 2019

3. Mo‘minov F., Nurmatov A. Jahon jurnalistikasi tarixi. – T.: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2006.
4. V.V.Voroshilov. “Jurnalistika”, 160-bet, Sankt-Peterburg-2001.
5. Xudoyqulov M. Jurnalistika va publitsistika. – T.:Tafakkur, 2010
6. Ахмедова Нилуфар Мамасидиковна. (2023). ОСОБЕННОСТИ НЕАЛГОРИТМИЧЕСКИХ МЕТОДОВ И ИХ РОЛЬ В РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ. E Conference Zone, 52–58. Retrieved from <http://econferencezone.org/index.php/ecz/article/view/2015>.
7. Shoqosim o'g'li, A. U., Rahimovna, T. O. R., Mamasiddiqovna, A. N., Mamasoliyevich, T. R., & Roxataliyevna, A. N. (2022). Technologies For Improving The Quality Of Educational Results Of Schoolchildren By Developing A Personalized Model Of Teaching Mathematics Through Interactive Stories. Journal of Positive School Psychology, 6(11), 1354-1365.
8. Ахмедова, Н. М. (2017). В помощь арифметике. Молодой ученый, (4-2), 14-15.
9. Akhmedova, N. (2022). DEFINITION OF THE CONCEPT OF" ALGORITHMIC COMPETENCE". Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(12), 140-143.

